

Čítanka prvouky

Kunštát

MAS
B+

MAS
PV

MAS
SpRP

Autoři textu: Mgr. Ladislav Dostál, PaedDr. Zdeněk Peša
Autoři fotografií: Mgr. Ladislav Dostál, Mgr. Vladimír Všianský,
Daneš Švancara, Archiv Mgr. L. Dostála
Autor ilustrací: Lubomír Vaněk
Autor dětské kresby: Kristýna Vejplachová

Publikace byly vydány díky realizaci projektu spolupráce Programu rozvoje venkova s názvem:
Venkov-můj domov aneb „Víš, kde žiješ?“, který společně připravily Místní akční skupina
Boskovicko PLUS, o.s., Místní akční skupina Partnerství venkova a Místní akční skupina
Sdružení pro Rozvoj Poličska o.s.

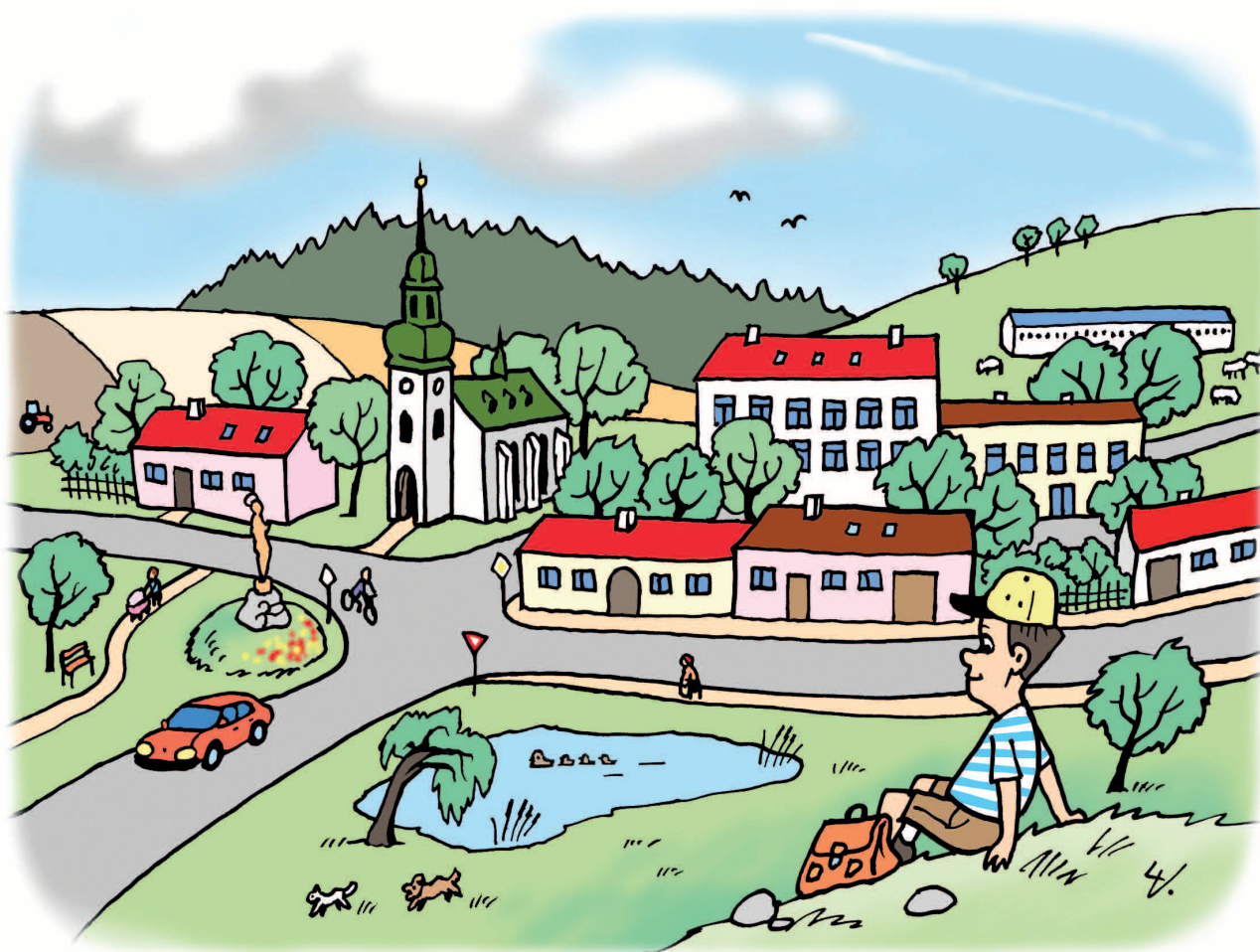
Grafická příprava: A.G.A. studio, s.r.o.

Vydáno v roce 2012

Domov a svět

Každý školák přichází do školy z místa, kde žije. Je to místo, kterému říkáme bydliště, nebo častěji domov. Pojmenováváme tak byt, ve kterém žijeme se svými rodiči, ale můžeme tak pojmenovat i širší okolí své obce i s okolní krajinou.

Listováním v této čítance se budeme snažit, abychom svůj domov poznali co nejlépe. Budeme se krajinu domova nejen učit poznávat, ale i chránit. Poznáme rostliny, zvěř, práci a také život dospělých. Zjistíme, že krajina našeho domova sousedí s jinými krajinami. Ty pak sousedí s dalšími a všechny jsou součástí naší vlasti – České republiky.

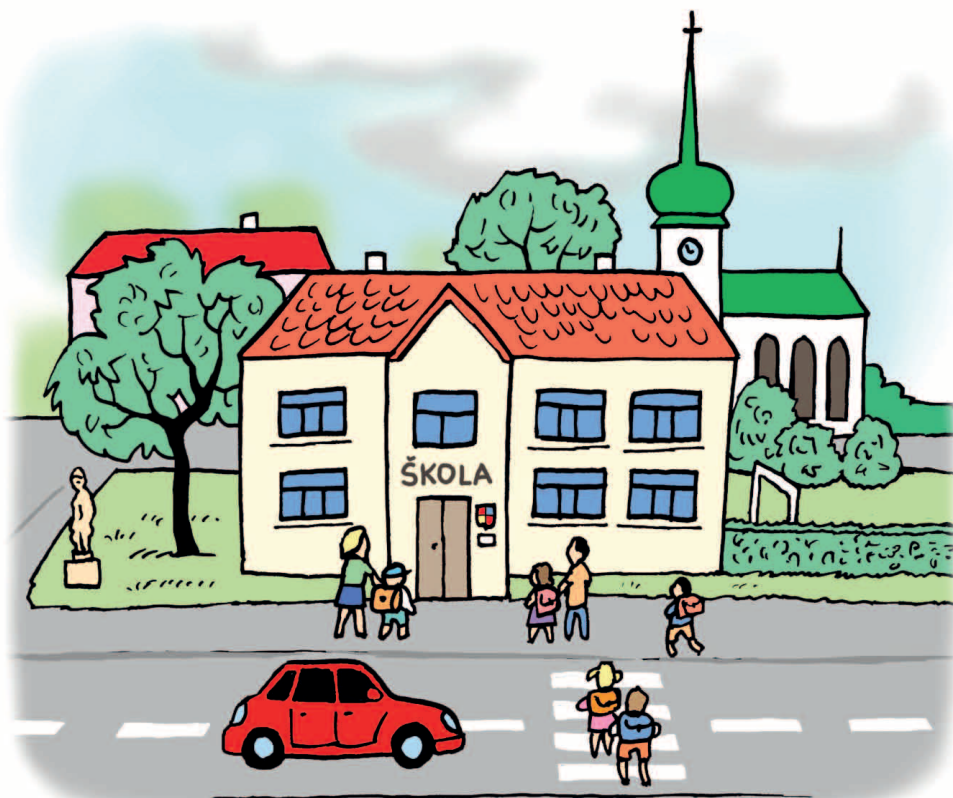
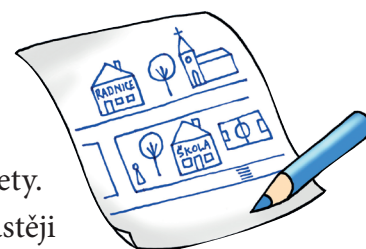

Okolí školy

Měsíc září zahajuje nový školní rok. Na každém místě v celé naší zemi se začínají po prázdninách učit žáci ve svých školách.

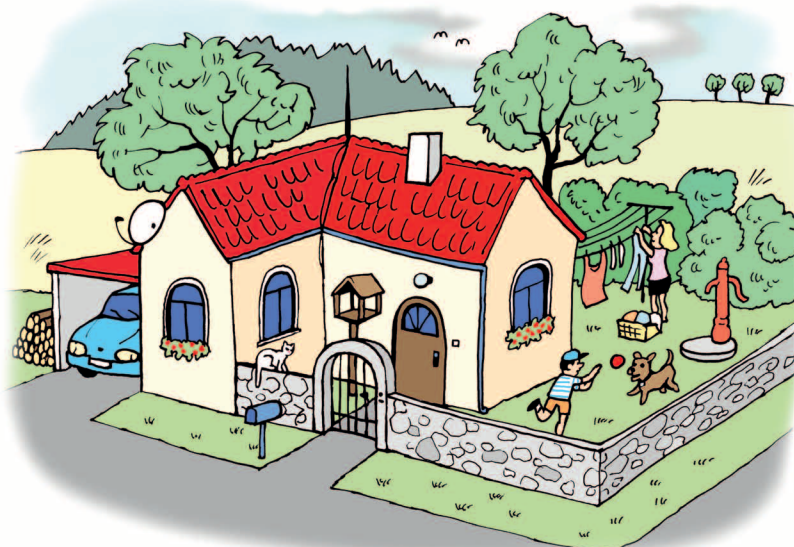
Přivítají je jejich učebny s lavicemi a židličkami, šatny, chodby i kabinety. Aby se ve škole mohli učit, musí do ní přijít nebo se nechat dovézt, nejčastěji autobusem.

V okolí školy se pohybuje hodně dětí, a proto musí být děti i řidiči vozidel v silničním provozu velmi opatrní.

Okolí domova

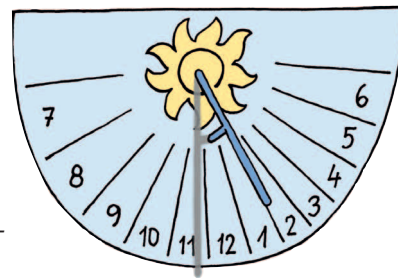
Když se řekne slovo domov, představí si každý z vás svou maminku, tatínka, své blízké. Potom si vzpomenete na dům, ve kterém bydlíte, na stromy a květiny na zahrádce. Na místo, kde si rádi hrajete. Jistě si vzpomenete také na své první výpravy do okolí domova.

Polední stín

Slunce na bezmračné obloze ozařuje svými paprsky vše, co je na zemi. Pak mají i lidé, domy a stromy svůj stín. Ten je ráno a večer dlouhý, v poledne nejkratší. Ještě jednu zvláštnost má polední stín. Slunce v poledne svítí od jihu a krátký stín předmětů směřuje k severu.

Řekli jsme si, že jak se pohybuje Slunce na obloze, mění se i poloha stínu. Toho využívali naši předkové, když umísťovali na stěny zámků a kostelních věží sluneční hodiny. Pokud bychom si je chtěli pořídit i my, postupovali bychom takto:

Na rovnou plochu před domem nebo školou vbodneme do země asi 1 metr dlouhou tyč. Každou celou hodinu vyznačíme stín, který tyč vrhá na zem. Zatlučeme zde kolík nebo vyryjeme do země rýhu. Místo označíme číslem, které odpovídá času na hodinkách. Druhý den již hodinky nepotřebujeme, protože stín tyče ukáže na vrypech či kolících postupující čas a denní hodinu.

V naší zemi používáme tzv. letní čas. Proto nejkratší stín, směřující k severu, bude podle letního času seřazených hodinek nikoli ve 12 hodin, ale ve 13 hodin (jedna hodina odpoledne).

Světové strany

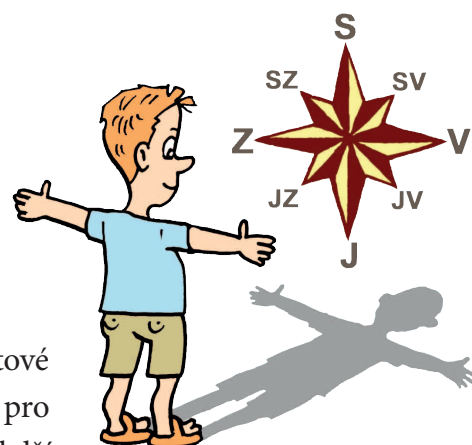
Řekli jsme si, že v pravé poledne ukazuje stín předmětu na sever. Postavme se tedy v poledne tak, aby nám slunce svítilo do zad. Náš stín ukazuje na sever, upažená pravá ruka na východ, levá na západ a zády stojíme k jihu.

Sever (S), jih (J), východ (V) a západ (Z) jsou hlavní světové strany. Protože vyznačení čtyř hlavních světových stran pro přesnější určení směrů v krajině nestačí, používáme ještě další čtyři směry. Ty nazýváme vedlejší světové strany.

Mezi severem a východem – severovýchod (SV), mezi jihem a východem – jihovýchod (JV), mezi jihem a západem – jihozápad (JZ) a mezi severem a západem – severozápad (SZ).

Vyznačení hlavních a vedlejších světových stran se nazývá směrová růžice.

Protože určení světových stran, například podle poledního stínu, není příliš přesné, používají lidé k určení světových stran kompas. Jeho otočná magnetická střílka směřuje vždy na sever!

Kam směřuje nejkratší stín?

Kam směřuje stín předmětů při západu slunce?

Která světová strana je proti východu? Která proti jihozápadu?

Kam směřuje magnetická střílka kompasu?

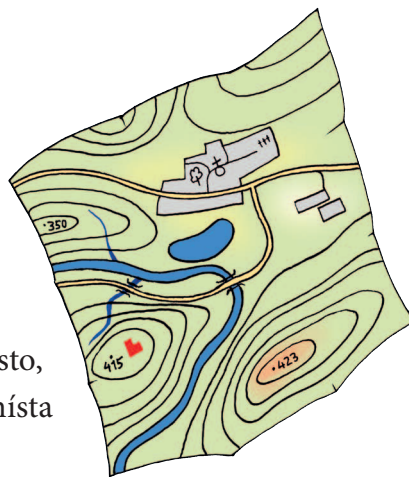

Na vyhlídce

Vyhledáme-li vyvýšené otevřené místo v krajině, kde nám nebrání ve výhledu stromy, pak můžeme otevřít mapu a najít v ní celou řadu věcí, které tvoří krajinu, jež pozorujeme – například kopce a potoky, lesy i budovy.

K orientaci mapy nám pomůže kompas s určením severu. Místo, kde stojíme, je pak v nějaké výšce, kterou lidé určují podle výšky místa nad mořem. Té říkáme nadmořská výška.

V mapě najdeme u vrcholku kopců čísla, která udávají nadmořskou výšku v metrech. Tvary kopců a údolí v mapě označují vrstevnice. Jedná se o čáry v mapě označující stejnou nadmořskou výšku ve vrstvách. Jsou-li vrstevnice blízko sebe, znamená to, že je svah strmý, větší vzdálenosti vrstevnic pak naopak znamenají pozvolné stoupání či klesání krajiny.

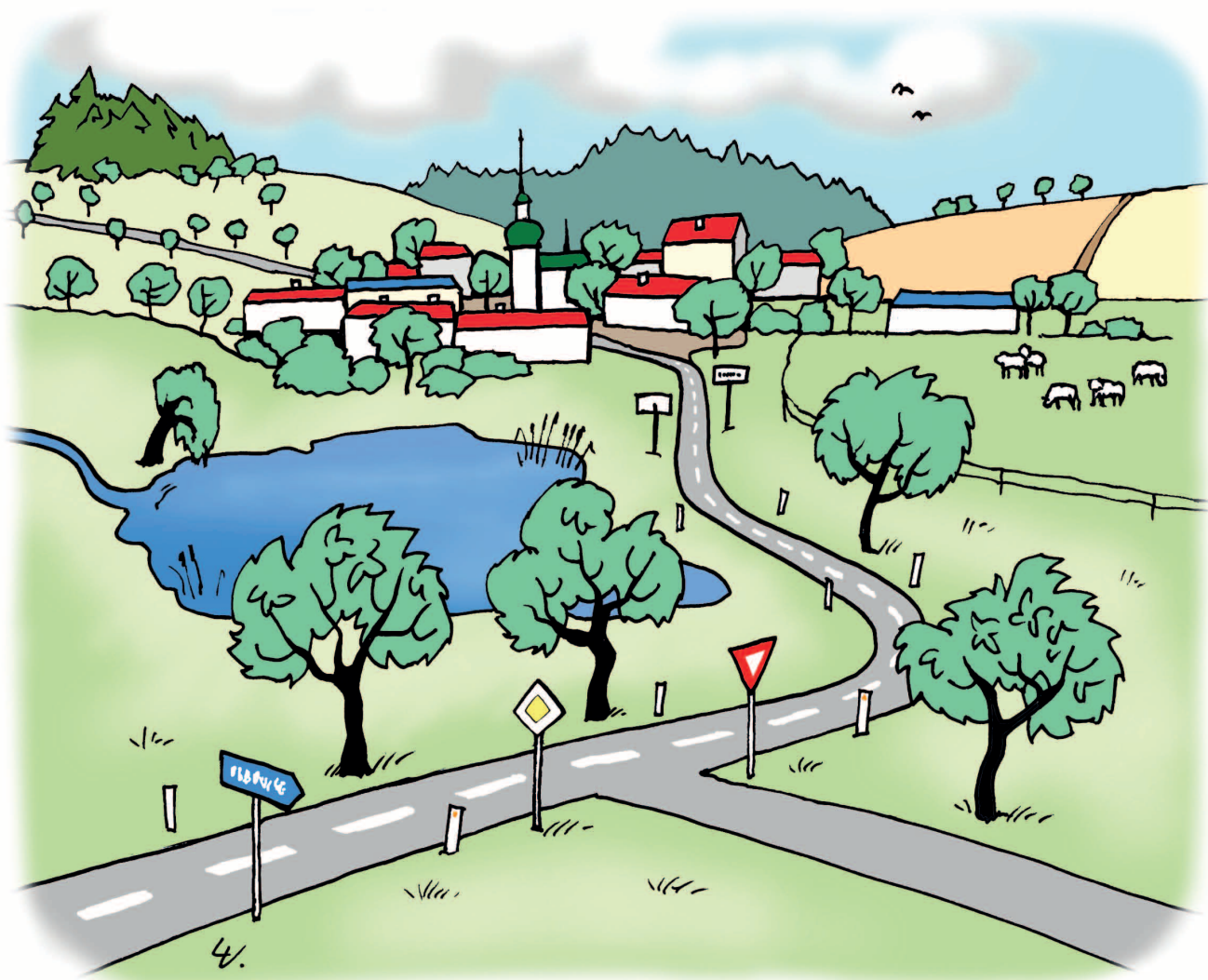

Poloha obce v krajině

Obce vznikaly postupně výstavbou obydlí v původní, člověkem nepoznamenané krajině plné lesů a stepí protkané vodními toky.

Vznikaly tam, kde byly pro život člověka dobré podmínky a kde krajina poskytovala možnost obživy. Tou bylo dříve především zemědělství. Pole a políčka získali lidé pokácením lesů, potřebu vody pak naplnila blízkost potoků a řek.

Spojení mezi obcemi tvořila síť cest a později silnic vedoucích od jedné obce ke druhé. Podél těchto cest se pak v obcích stavěly další a další domy.

Dopravní značky, dopravní kázeň

Dopravní ruch musí být řízen, aby nenastal nepřehledný zmatek. Neštěstí na silnicích přibývá, a proto ve všech obcích, i v těch s menším provozem, musí se všichni lidé řídit dopravními značkami.

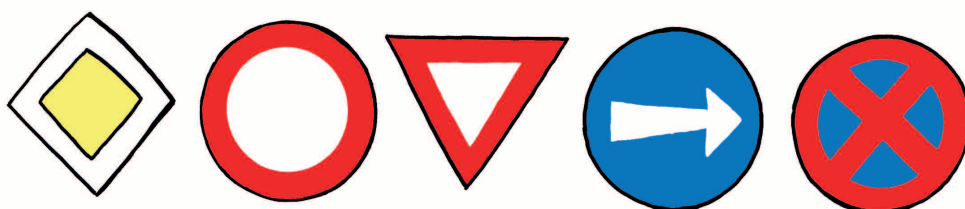
Protože i ti nejmenší žáci školy se podílejí na dopravním ruchu obce jako chodci, budeme si prozatím pamatovat, že jsou značky, které dávají výstrahu – výstražné, zakazující – zákazy, příkazující nebo ty, co něco vysvětlují nebo radí – informační.

Nakresli dopravní značky, které jsou na silnici a ulicích v okolí tvé školy. Vysvětli, co znamenají.

Viděl jsi křižovatku řízenou světelnými signály? Kde?

Spojení obce se sousedními obcemi

Někteří spolužáci dojíždějí denně do školy, někteří rodiče do zaměstnání. Někdy se vypravíme za svými příbuznými či známými, kteří žijí daleko od nás. Často jim potřebujeme dát nějakou zprávu.

Pro všechny tyto případy je nutné spojení obce se sousedními obcemi i do dalších míst. V minulosti nebylo tolik možností spojení s okolím jako dnes – chodilo se pěšky, jezdilo na koni nebo na voze, až v předminulém století byla do mnoha obcí zavedena železnice.

Rychlým a užitečným služebníkem je telefon, s jehož pomocí můžeme hovořit nejen s kamarádem v sousedním domě, ale i s lidmi za oceánem. Rychle můžeme komunikovat pomocí sms zpráv z mobilního telefonu, nebo e-mailem prostřednictvím počítače. Důležité, osobní dopisy a balíky posíláme poštou. Každá pošta má své směrovací číslo, které se uvádí do adresy.

Dopravní nehoda

Protože jsou děti účastníky silničního provozu, mohou se zde stát svědky nebo dokonce účastníky dopravní nehody. Často ji zaviní svojí neopatrností řidiči, ale i chodci. Mezi chodci jsou to často právě děti.

Důležitá telefonní čísla:

Policie..... **158**

Záchranná služba..... **155**

Hasiči **150**

Tísňové volání **112**

(jednotné evropské číslo)

Dopravním nehodám lze ale předcházet. Především dodržováním pravidel silničního provozu, ale také opatrností při přecházení vozovky, nebo dokonalým vybavením jízdního kola.

Jestliže však už k dopravní nehodě dojde, mohou pomoci i děti. Nejspolehlivěji pomohou, když přivolají co nejrychleji někoho dospělého. Ten zařídí vše nezbytné, přivolá policii a záchrannou službu. Někdy, když auto hoří, nebo je nutné zraněné z vozu vyprostit, jsou přivoláni hasiči. Může se stát, že žádná dospělá osoba není k dosažení. Potom se musíte zachovat jako dospělí a pomoc přivolat sami.

Přestože jsou tato telefonní čísla v každém telefonním seznamu, zapiš si je raději hodně hluboko do své paměti!

Viděl jsi někdy dopravní nehodu?

Co se stalo?

Předved' telefonický hovor při ohlášení dopravní nehody. Kam budeš volat?

Jak se máš chovat jako chodec?

Jak přecházíš ulici?

Víš, jak se chovat na zastávce autobusu?

Na co musíš dbát jako cyklista?

Radnice, obecní úřad

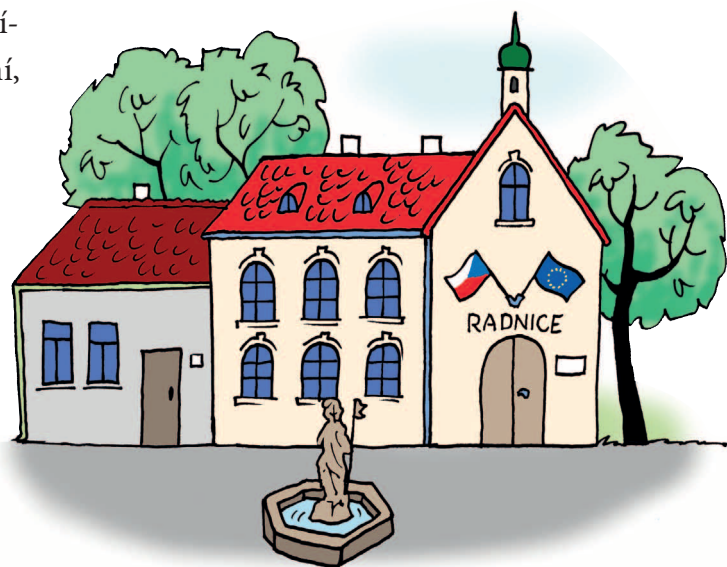
Všechny obce a život v nich řídí samospráva obce, kterou tvoří lidé, které si zvolili občané ve volbách. Říkáme jim zastupitelé. Ti pak ze svého středu zvolí starostu a ve větších obcích také radu obce. Starosta pak stojí v čele obecního či městského úřadu.

Úkolem zvolených zastupitelů je, aby po jejich čtyřleté volební období dělali vše potřebné, co občanům pomáhá ke spokojenému životu. Jejich úsilí zhodnotí pak občané v dalších volbách.

Není toho málo, co mají na práci, například starost

o místní komunikace, zdravotnická zařízení, školy, kulturní a sportovní zařízení, starost o veřejnou dopravu, vodovod a kanalizaci, o dobré životní prostředí, likvidaci odpadů a další oblasti života obce.

Občané by měli městskému úřadu při plnění všech těchto úkolů podle svých možností pomáhat.

Služby v obci

Mnoho věcí si lidé ve svých domácnostech udělají sami. Někdy však jejich šikovnost nestačí, jindy si chtějí ušetřit námahu a čas. Použijí tedy služeb poskytovaných pracovníky příslušné profese. Ne každý si poradí s kapajícím kohoutkem, málokdo vymaluje byt a opravu televizoru můžeme svěřit jen odborníkům.

Obchody, čistírna oděvů, autoopravna, kadeřník, krejčovství, klempíř, elektrikář, švadlena; to je jen námatkou několik služeb, které lidé v obci vyhledávají.

Mezi služby pro občany řadíme i služby pošty a banky, například spořitelny. Platí, že čím více je dobrých služeb v obci, tím lépe a spokojeněji tam lidé žijí.

Které služby využívá vaše rodina nejčastěji?

Které služby jsou u vás v obci?

Za kterými službami musí občané jezdit jinam?

Které služby poskytují ostatním občanům tví rodiče, příbuzní a známí?

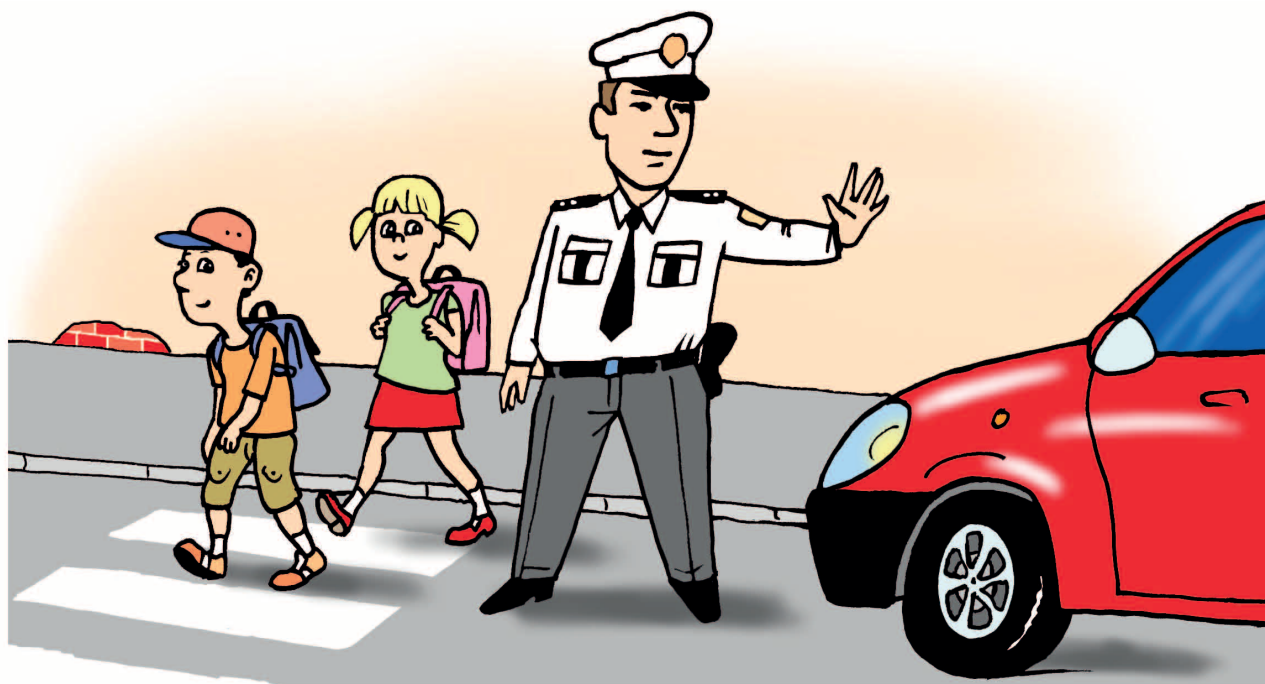

Zdraví a bezpečnost občanů

Zdraví je největší a nejcennější bohatství každého člověka a zdraví občanů je důležité pro každý stát. Zdravé děti chodí pravidelně do školy, zdraví občané pracují v továrnách a podnicích.

Nemoc dětí i dospělých výrazně zasahuje do jejich života. Péče o zdravotní zařízení je proto jeden z hlavních úkolů státu.

O bezpečnost občanů se stará Policie České republiky, v některých obcích jim pomáhá obecní či městská policie.

Kultura a sport v obci

Většina lidí v našem okolí jsou lidé kulturní. Dovedou ocenit vzdělání, rádi čtou, vkusně se oblékají. Téměř každá domácnost má knihovnu, rozhlasový přijímač, televizor, sbírku CD s hudbou, kterou členové domácnosti poslouchají. V bytech najdeme obrazy, sklo, porcelán a jiné věci, které si lidé pořízují pro radost.

Mezi důležité chvíle života občanů patří čas věnovaný sportu. O jeho dobrém vlivu na naše zdraví nikdo nepochybuje.

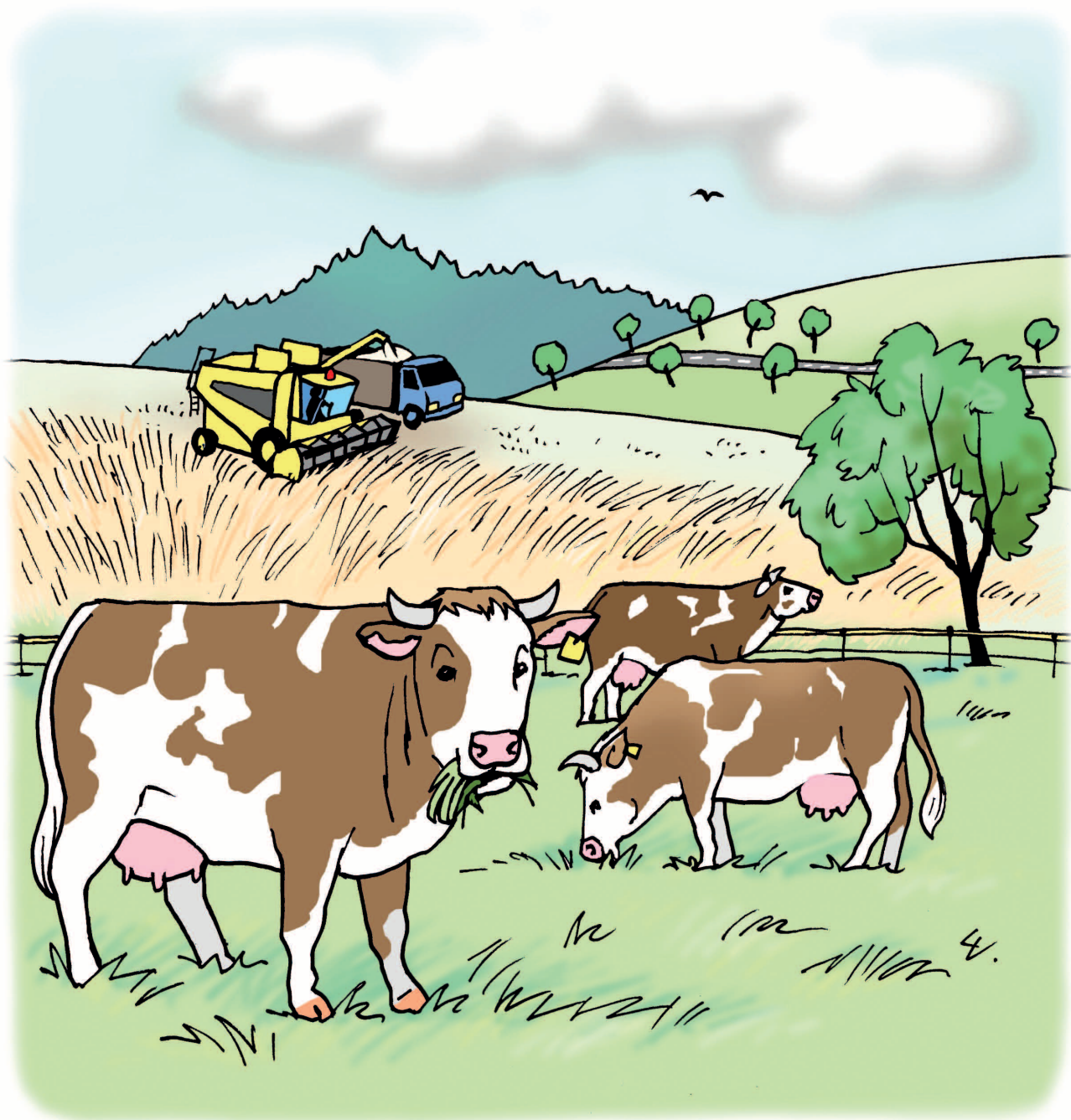

Zemědělství v obci

Zemědělství je činností člověka, která jej provází od nepaměti. Vedle pěstování řady plodin chováme i domácí zvířata. Právě práce lidí v zemědělství zajišťuje výrobu potravin.

Na rozdíl od těžké práce v minulosti je dnes práce v zemědělství sice často namáhavá, ale díky moderním strojům a zařízením pracuje v zemědělství mnohem méně lidí, než tomu bylo za časů našich prarodičů.

Vedle chovu hovězího dobytka, prasat, ovcí a drůbeže se zemědělci v regionu zabývají pěstováním řady zemědělských plodin. To se děje převážně prostřednictvím velkých zemědělských podniků, zatímco práce na malých farmách se často zaměřuje na ekologické zemědělství bez použití průmyslových hnojiv.

Výrobní podniky v obci

Rodiče některých žáků školy pracují v úřadech, ve zdravotnictví, jako řidiči, v obchodech i v zemědělství. Někteří také samostatně podnikají – ve stavebnictví, ve službách, kovovýrobě. Mnoho lidí pracuje ve výrobních podnicích.

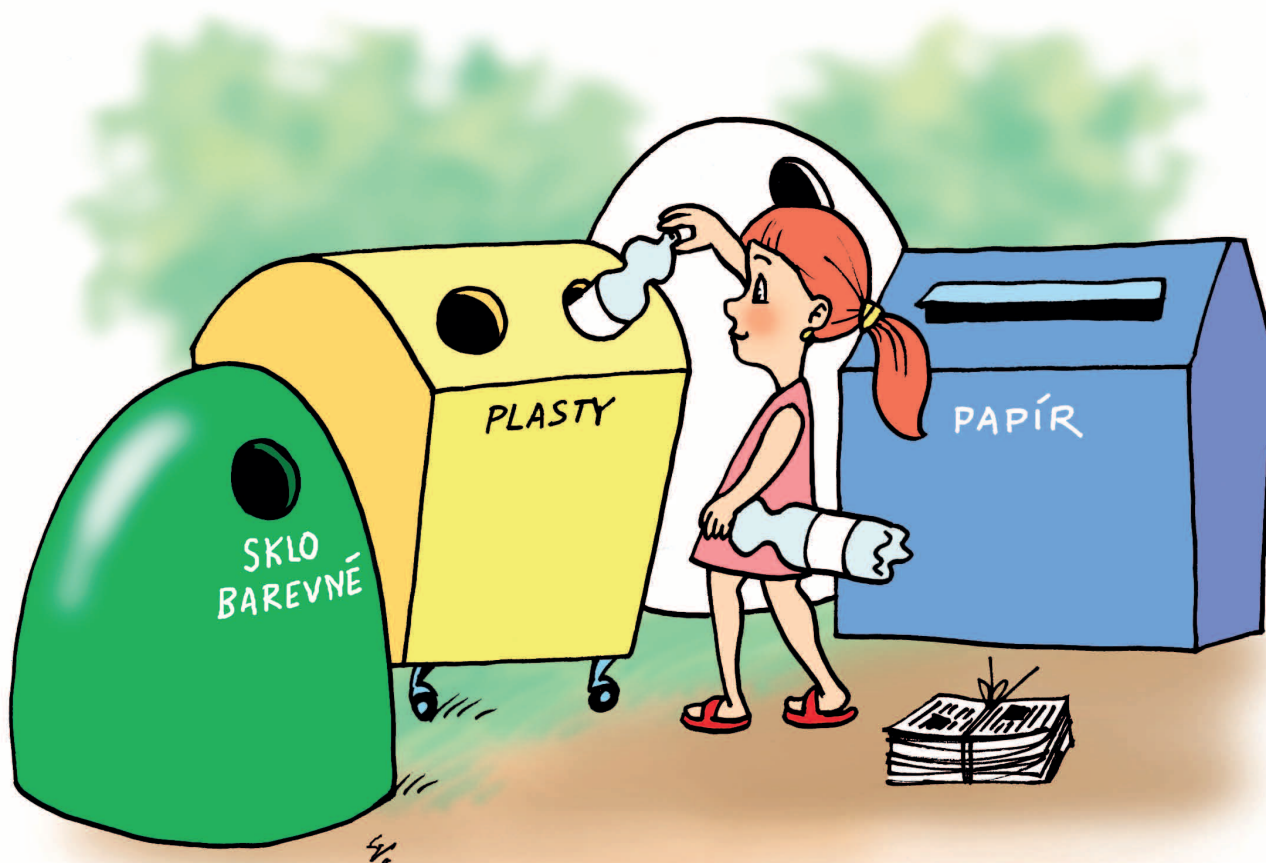
Životní prostředí v obci

Člověk ve svém životě spotřebovává mnoho surovin, stejně jako produkuje velké množství odpadů. Při průmyslové výrobě bývá ohrožen vzduch, voda, půda, rostliny i živočichové. Vedle krajiny lesů, polí a luk existují i krajiny činností lidí hodně poškozené.

Z tohoto důvodu je třeba přírodu chránit, abychom uchovali zdravé životní prostředí pro všechny živé tvory a hlavně pro lidi, kteří budou na zemi žít po nás. Ochrana životního prostředí je nezbytná.

Splaškové vody z kanalizace nemůžeme vypouštět do volné přírody, ale musíme čistit v čistírnách odpadních vod, odpad z domácností třídíme tak, aby do spaloven či na skládky byl odvážen jen ten, který už nedokážeme využít.

Ve třídění odpadů v domácnostech často nejvíce pomáhají děti v domácnostech a žáci škol.

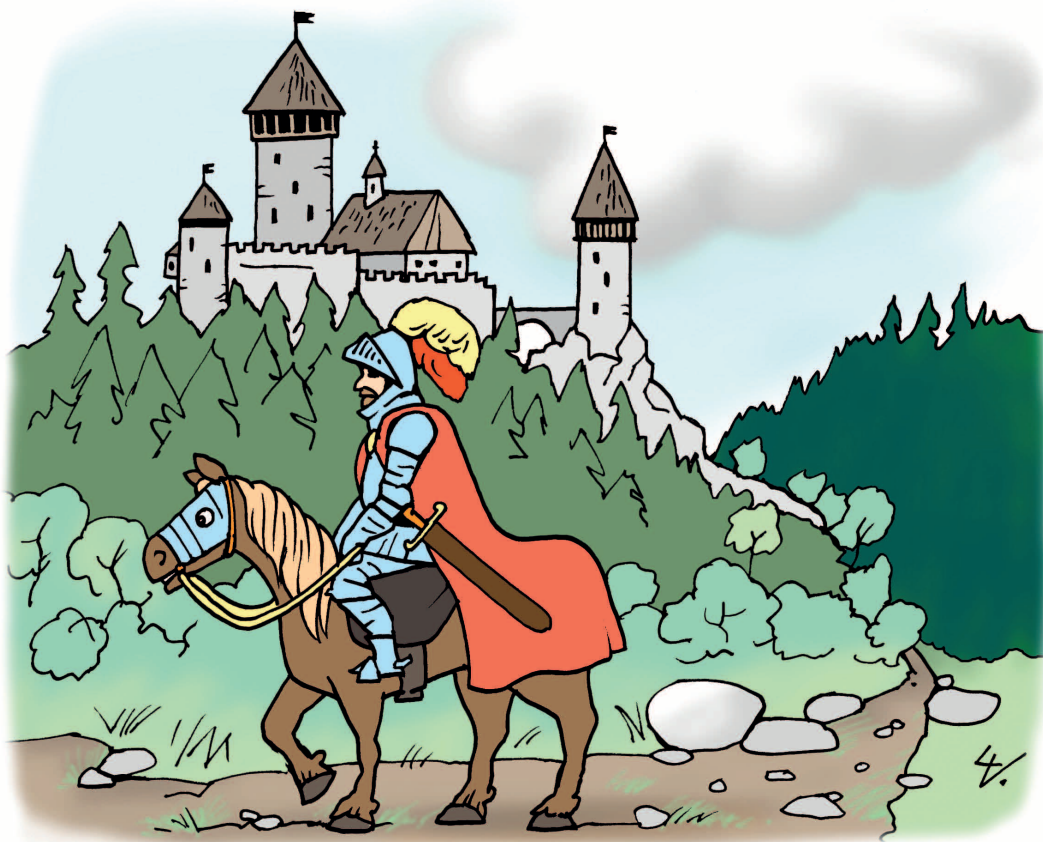
Co víme o minulosti obce

Každá obec má svoji minulost – historii několika století. V krajině najdeme vedle zřícenin hradů i mnoho pozůstatků zaniklých obcí, dnes již jen hromad kamení v polích či lesích.

Mnoho původně malých obcí se rozrostlo do velikosti měst. Výstavba nových domů v některých obcích pokračuje rychleji, jinde pomaleji. Na místě starých domů rostou nové, řada starších domů je opravována či přestavována.

Naši předkové zažívali často těžké doby, v historii obce však najdeme i úspěchy a také mnoho významných rodáků.

Historii své obce by měl znát každý. Děti se dozvídají hodně prostřednictvím vyprávění starších lidí a příbuzných nebo z různých pověstí.

Pověsti o obci a okolní krajině

Každá obec má své pověsti, které dědečkové či babičky vypravovali svým vnukům. Když děti zestárlý, zase je předávaly svým vnoučatům. Sem tam si něco přidaly, leckdy se o některé události začala vypravovat pověst nová.

Tak máme pověsti plné pohádkových postav i nepohádkových příběhů. Určitě jste z místa vaší obce nějakou slyšeli. Umíte ji vyprávět?

Poznávání okolní krajiny

Naše vlast je krásná. Střídají se tu roviny v blízkosti řek s kopcovitou krajinou i horami. Podle zásahu činnosti člověka do krajiny rozlišujeme několik typů krajiny:

Přírodní krajina

Tak říkáme krajině kopců, vrchovin, či hlubokých lesů málo poznamenané činností lidí.

Kulturní krajina

Pokud je krajina na první pohled ovlivňována činností lidí, jako je například zemědělská činnost, hovoříme o krajině kulturní. V ní člověk hospodaří.

Lesohospodářská krajina

Je krajina člověkem vysazených lesů, které nahradily původní porost. Je určena k těžbě dřeva. Vytěžený les je nahrazen výsadbou nového. Nerovnováha mezi těžbou dřeva a výsadbou nového lesa může krajinu velmi poškodit.

Zemědělská krajina

Je krajina polí, pastvin, luk, případně vinic či chmelnic. Velkoplošná zemědělská výroba a necitlivé postupy při setí a sázení hospodářských rostlin mohou vést k erozi půdy, která je nenahraditelná.

Umělá krajina

Těžební krajina

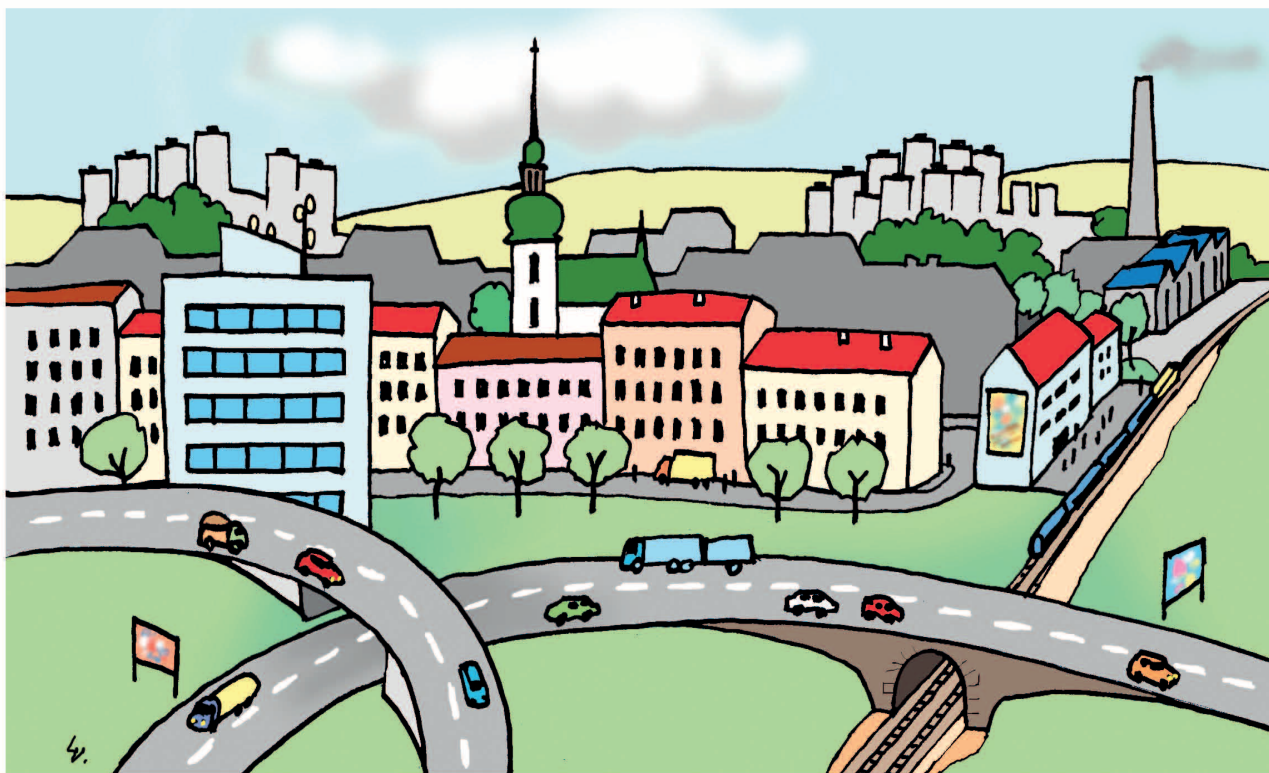
V některých částech naší země se těží důležité horniny a nerosty. Takovou krajinu je po ukončení těžby zase třeba navrátit přírodě.

Průmyslová krajina

Krajina průmyslová je plná továrních budov, hal a skladů, silnic a železnic s provozem způsobujícím zátěž životního prostředí.

Městská krajina

Je krajina domů, bloků domů, ulic a náměstí, obchodů a nádraží. Je to krajina nejvíce pozměňená lidskou činností.

Vody v krajině

Voda je nositelkou života. Při jejím nedostatku rostliny i živočichové hynou. V našem kraji je poměrně dost srážek, protože zde často prší. Nejlepší zásobárnou vody je les, který vodu zadržuje. Plocha lesů však není velká. Z tohoto důvodu je nutné, aby vytěžené dřevo v lesích bylo nahrazeno mladým lesem.

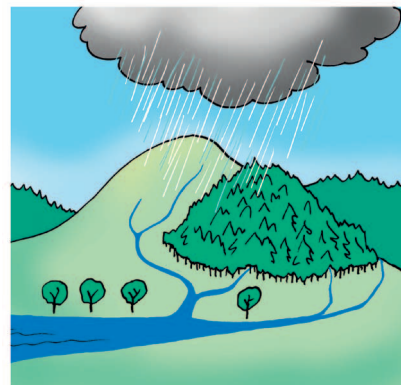
Po deštích se zadržovaná voda vpíjí do země, vzniká tak podzemní zásoba vody. Na některých místech vyvěrá jako pramen a vytváří potůček stékající do údolí. Postupným sloučením více potůčků vzniká potok. Ze soutoku několika potoků se stává řeka.

Co dokáže déšť

Jak jsme si již řekli, déšť dává krajině vláhu, doplňuje zásobu podzemní vody. Je-li však liják prudký, nestačí půda vláhu přijmout, začínají se v ní tvořit stružky a voda odplavuje písek, kamínky a půdu. Strhává i větší kamínky, a to vše odnáší rozvodněnými koryty potoků.

Nestačí-li koryta potoků vodu přijmout, voda se rozlévá do okolí a vznikají povodně.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Když víme, kolik stojí voda, která nám teče doma z kohoutku, uvědomíme si, že voda nějakou cenu má. Teprve tehdy, když za ni citelně zaplatíme, začínáme šetřit.

Čistá voda však nikdy nebyla samozřejmost a její zavedení až ke kohoutku v bytě už vůbec ne. Dříve si lidé nosili vodu ze studánky nebo ze studny. Dodáním vody do bytu však práce vodo-hospodářů nekončí. Ještě je nutné odvést odpadní vodu kanalizací a vyčistit ji.

Přestože největšími odběrateli vody jsou velké provozy, může i opravený kapající kohoutek v bytě ušetřit docela významné množství vody, které je třeba jinde.

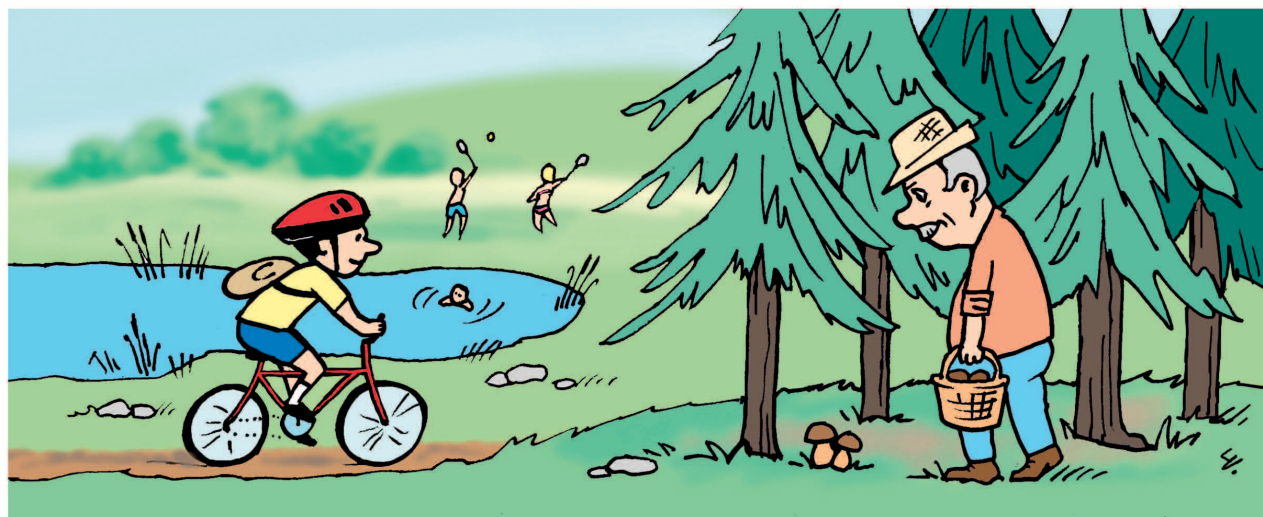
Mytí auta u potoka, olej vypuštěný na zem, to považujeme za zločin páchaný na nás všech. Pro pachatele takovýchto činů nehledíme omluvu!

Již dnes je možné potravu pro malé děti připravovat pouze z vody z hlubokých vrtů na několika místech v naší zemi a dodávané do obchodů v lahvích. Dělejme vše pro to, abychom nemuseli pro veškerou pitnou vodu jezdit do vysokých hor.

Rekreační oblasti v obci a okolí

Říká se, že nejenom prací živ je člověk. Toto přísloví nám připomíná, že je třeba i odpočívat.

Ve venkovské krajině je celá řada míst, kde je možné odpočívat i aktivně. Například jízdou na kole, vycházkami, koupáním, lyžováním a pobytem v přírodě.

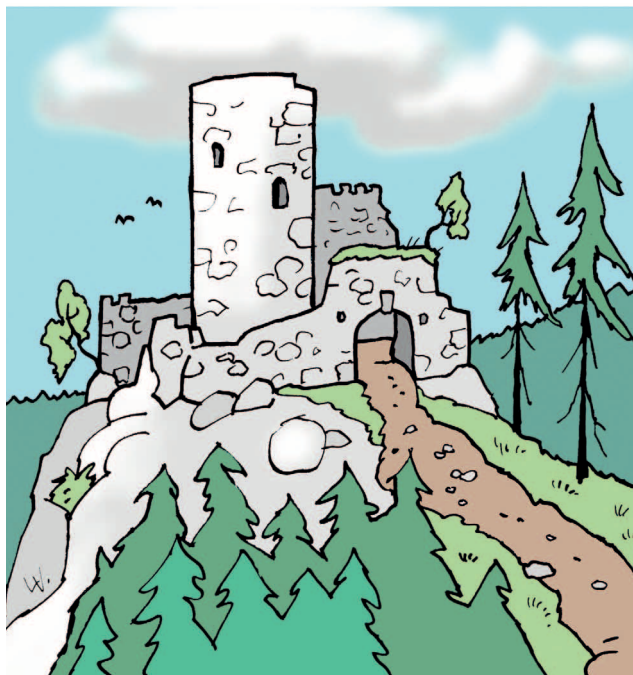
Historické památky v krajině

Život našich předků připomínají do dnešních dní různé stavby, které si lidé stavěli z nejrůznějších důvodů.

Na kopcích můžeme najít zříceniny nebo dosud zachovalé hrady jako opevněná sídla dřívějších pánů. Ti si později nechali stavět mnohem honosnější a pro bydlení vhodnější zámky.

Pro bohoslužby bylo postaveno mnoho kostelů a kaplí, kolem cest nacházíme řadu křížů a božích muk. Nezřídka na těchto stavbách najdeme i letopočet, kdy byly postaveny.

Ve městech můžeme vidět staré měšťanské domy, na venkově pak zachovalá selská stavení stavěná ze dřeva.

Jak se obec a okolí mění

Dnes, v době mobilních telefonů, internetu, satelitní televize a robotů v továrnách zapomínáme, že ještě nedávno tyto technické vynálezy člověk neznal.

Automobilová doprava zkrátila vzdálenosti a události z celého světa máme díky internetu a televizi takřikajíc z první ruky.

Stísněné a po večerech temné domy bez elektřiny, prašné cesty, vozy tažené koňmi, školáci docházející do školy bez bot. To je obraz ani ne sto let starý.

Rozhlédněme se po svém okolí a zkusme se zamyslet, jak se naše obec a náš domov změnily. Určitě vám při tom pomohou při vyprávění vaši rodiče nebo dědečkové a babičky.

4.

Orientace v místní krajině

Domov a svět

Prohlédněte si pozorně obrázek krajiny. Povězte, co všechno vidíte.

Určitě jste si všimli, že obrázek je vám důvěrně známý. Vždyť je to krajina vašeho domova. Poznáváte ji při cestě do školy, při nákupu a vycházkách s rodiči.

Jaká je krajina v okolí vašeho domova, školy?

Je to krajina rovinatá, spíše kopcovitá, zalesněná, nebo převládají pole a louky?

Protéká krajinou potůček, potok, řeka? Protínají krajinu silnice a cesty?

Je krajina oblastí rekreační, zemědělskou, nebo průmyslovou?

Okolí školy

V měsíci září začíná nový školní rok. V celé naší zemi se začínají žáci po prázdninách učit ve svých školách.

V dřívějších dobách sedávali jako třetáci ve třídách těchto škol snad i vaši rodiče a prarodiče. Ty ovšem ještě z okolních obcí nesvázely autobusy. Každý den v létě i v zimě, za horkých dnů, v dešti a sněhu chodívali pěšky. Prvních pět roků chodili do obecné školy ve vesnicích, ve kterých žili.

Školička v takové obci pak bývala chloubou všech jejích obyvatel a pan řídící učitel velmi váženou osobou. Z těchto škol, jako jsou školy v Rozseči, Sebranicích, Nýrově a Sulíkově, nyní žáci dojíždějí do šestých tříd do větších měst a obcí, kde jsou velké školy. Skoro všechny děti z těchto malých škol pak nastupují do Základní školy v Kunštátě.

Současná budova školy v Kunštátě byla postavena již v roce 1905, a protože dětí přibývalo, musela být přistavěna v roce 1985 další část, kde se dnes učí žáci II. stupně.

Možná si některý z vašich rodičů a prarodičů vzpomene, co to bylo směnování (střídání dopoledního a odpoledního vyučování).

V roce 1995 byla také postavena a se školou propojena sportovní hala. Při prohlídce kunštátské školy si všimneme starších i novějších prostor. Poznáte je?

Co se vám ve škole líbí? Co by se v ní mohlo zlepšit?

Kdy byla postavena stará a nová budova školy a kdy sportovní hala?

Znáš dobře okolí své školy? Popiš je.

Než byla v Kunštátě postavena škola u rybníka, kde se učivalo dříve?

Popros své rodiče nebo prarodiče, aby ti vyprávěli o svých školních letech.

Okolí domova

Někteří žáci žijí v domcích, jiní v bytových patrových domech. Jedni bydlí blíže náměstí a škole, jiným trvá cesta do školy déle. Ve třídách je i několik žáků, kteří dojíždějí z jiné obce. Ti mají svůj domov od školy nejdál, třeba i několik kilometrů.

Kde stojí váš dům? Máte zahrádku? Které rostliny tam pěstujete?

Jak vypadá váš dům? Jak ulice před ním? Je v okolí vašeho domova

něco zajímavého? Co se vám v okolí domova líbí a co ne?

Na vyhlídce

Při našich vycházkách ve druhém ročníku jsme si mohli všimnout, že z některých míst buď v naší obci, nebo v blízkém okolí můžeme dobře pozorovat krajinu. Takovému místu říkáme vyhlídka. Čím výše takové místo je, tím větší část krajiny můžeme spatřit.

Vše, co můžeme z vybraného stanoviště vidět, nazýváme obzor.

V Kunštátě můžeme navštívit tři vyhlídky, odkud můžeme pozorovat město i krajinu. Prvním z nich je vyhlídka u opukového lomu na kopci Milenka (579 m nad mořem), další pozorování můžeme provádět z míst za Radnickou uličkou z Vinného vrchu a třetí vyhlídka je před zámkem na vyhlídkové terase.

U některých obcí vystavěli lidé v místech s dobrou vyhlídkou rozhledny. Velmi často proto, aby se pozorovatel a turista dostal nad vrcholy stromů, kterými jsou kopce porostlé. Velmi pěkná rozhledna je na kopci Milenka nedaleko Rudky u Kunštátu v areálu pískovcových jeskyní Blanických rytířů. Tuto rozhlednu nechal postavit v roce 1929 první kunštátský starosta v samostatném Československu a podnikatel František Burian.

Kde je u Kunštátu nejvýhodnější stanoviště pro pozorování okolí?

Kde jsou dobré vyhlídky u dalších obcí na Kunštátsku?

Kde najdeme v okolí nejbližší rozhlednu? Byl jsi i na jiné rozhledně?

Kterým směrem od školy je Rozseč, Sebranice, Rudka, Zbraslavec?

Poloha obce v krajině

Na vyhlídce žáci třetí třídy zjistili, že jejich město nebo obec leží převážně v krajině kopcovité, na západních svazích Hornosvratecké vrchoviny, která náleží k rozsáhlé Českomoravské vysočině.

Sebranice a Drnovice leží zcela na jejím úpatí, tedy v nejnižší nadmořské výšce. Ze západu se kopcovitá krajina svažuje do rovinaté Boskovické brázdy. V ní ubývají lesy a více přibývá polí.

Nejvyšší polohu mají obce Rozseč a Sulíkov. Nedaleko Rozseče jsou také nejvyšší kopce na Kunštátsku – Horničí (701 m n. m.) a Kulíšek (692 m n. m.). Tady bývá v zimním období i větší zima s větším množstvím sněhu.

Na Kunštátsku pramení několik potoků. U Sulíkova pramení potok Petrůvka. Ten protéká kunštátskou městskou částí Sychotín a ve Zbraslavci se vlévá do většího potoka Úmoří, který přitéká od Rozseče a Hlubokého, protéká Drnovicemi a vlévá se do větší řeky Svitavy.

Nedaleko Nýrova pramení potok Sebránek. Protéká Sebranicemi a také se vlévá do řeky Svitavy. Všechny tyto potoky stékají z Hornosvratecké vrchoviny do Boskovické brázdy.

Jediný potok, který teče opačným směrem, pramení u Rozseče. Jmenuje se Hodonínka a vlévá se do větší řeky Svratky. Na řece Svratce byla postavena Vířská přehrada s nejvyšší betonovou hrází v naší republice. Nejblíže Kunštátu jsou vodní nádrže Křetínka u Letovic a Bělá u Boskovic se sypanými hrázemi.

Jak se nazývají potoky protékající Kunštátskem? Proč mají taková jména? Do kterých řek se vlévají? Která přehrada je nejblíže? Můžeš se v ní koupat? Víš, kde je nejvyšší kopec Kunštátska?

Sousední obce

Někteří žáci ve třídě dojíždějí do kunštátské školy z nedalekých městských částí a z okolních vsí, stejně jako mnozí jejich rodiče za zaměstnáním. Do nejbližších sousedních obcí můžeme dojet autem, autobusem, na kole nebo dojít pěšky.

Povězme si o nich pár slov.

Hluboké

Je menší obec s oválnou návší. Název vychází z polohy obce. Je obklopena ze všech stran hlubokými údolími, lesy a kopci. Leží na potocích Úmoří a Kamínek. Škola, založená roku 1897, byla zrušena. Jediná silnice do obce je dlouhá 4 km a byla vybudována až v roce 1960.

Rudka

Vesnice s obdélníkovým tvarem leží 2 km severně o Kunštátu. Název vznikl podle naleziště železné rudy nedaleko obce. V její blízkosti je jeskyně Blanických rytířů s mnoha sochami.

Nad celým areálem je přístupná rozhledna.

Sychotín

Obec se rozprostírá na obou březích Petrovského potoka v údolí pod zámek. Náves má trojúhelníkový tvar a uprostřed stojí opravená kaple Panny Marie Sněžné. Za vesnicí směrem k Makovu bývala továrna na tuhu (grafit). V 18. století býval vedle grafitárny rybník, jehož hráz se protrhla. V roce 1995 tato přírodní nádrž byla obnovena.

Touboř

Dřívější název této vsi – Tohoboř – měl význam „tuhý, silný“. Vesnice leží jihozápadně necelé čtyři kilometry od Kunštátu. Do roku 1921 stávala na návsi starodávná zvonice. Ta byla později nahrazena malou kaplí.

Újezd u Kunštátu

Újezd leží východně od Kunštátu. Dříve se jmenoval Újezdec, později Oujezd. Dříve patřil k Sebranicím, ale později ke Kunštátskému panství. Uprostřed obce je kaple z 18. století zasvěcená sv. Václavovi. Samotná vesnice se rozrůstá rodinnými domky směrem ke Kunštátu.

Makov

Tato lesní ves v údolí na dvou skalních hřebetech Kunštátské vrchoviny leží asi tři a půl kilometru severozápadně od Kunštátu. Původně se obec jmenovala Mákův dvůr, z toho vznikla zkrácením dnešní Makov.

Nýrov

Obec se skládá ze dvou částí – z „Dědiny“, kde stojí nově obnovená malotřídní škola, a poli oddělené druhé části, která se jmenuje „Nýrovec“. Název obce označoval asi vesnici lidí, kteří bydleli v nýrách (doupatech a brložích). Dřívější jméno se také uvádělo Nejrov. Po roce 1990 se v obci opět začalo učit na malotřídní škole. Žáků je tu ale málo.

Petrov

Název obce je pravděpodobně zkrácené jméno od původního Petrův dvůr, který náležel vždy ke kunštátskému panství. V obci je kaple sv. Petra, postavená roku 1867. Před více než sto lety se tu dobývala tuha, železná ruda a také vápenec.

Rozseč nad Kunštátem

Návesní trojúhelníková obec je nejvýše položenou obcí na Kunštátsku. Leží 5 km západně od Kunštátu na silnici, která kdysi měla být dálnicí z Plzně do Ostravy.

Název obce je český a pochází asi od slova seč (ze sekati), jméno znamenalo místo rozsekuté, s největší pravděpodobností dvěma kopci. Nedaleko obce se v dávné době těžilo stříbro.

Sebranice

Jsou protáhlá návesní obec, kterou protékají dva potoky, Sebránek a Nejrovský. Leží na úpatí Kunštátské vrchoviny a na hranici Boskovické brázdy. Název Sebranice je odvozen od potoka, jsou doloženy i podoby Čebranice nebo Cebranice. Je to jedna z nejstarších obcí na Kunštátsku. Kostel je starý už 700 let, ale později byl přestavován.

Mezi zajímavé stavby jistě patří stará chalupa se žudrem, pokrytá šindelovou střechou.

Škola v Sebranicích nejdříve bývala dřevěná, potom byla postavena jednopatrová s bytem pro učitele. Od roku 1901 je škola trojtřídní a dnes dvoutřídní.

Vesnice je částečně rozdělena na vlastní „dědinu“ a místní část Vaculku, která leží na hlavní silnici z Brna do Svitav.

Sulíkov

Vesnice leží ze všech obcí Kunštátska nejseverněji. Jméno obce je odvozeno od vlastního jména Sulek. Dříve se osada jmenovala Sulkův dvůr a patřila k ní i osada Vřesice.

Škola v Sulíkově byla upravena z někdejší rychty před 200 lety.

Historickou památkou je kostel sv. Máří Magdaleny.

Zbraslavec

Obec leží v údolíčku Českomoravské vysočiny na soutoku potoků Petrůvka a Úmoří, asi 3 kilometry jižně od Kunštátu.

V dřívějších dobách se vesnice jmenovala též Braslavec. Název vznikl od jména původního majitele panství Zbraslava. Nedaleko vesnice, kde se dodnes říká „Víska“, stával panský dvůr a mlýn. Stávala tu osada Martinova Ves, která zanikla.

Stará zbraslavecká kaplička byla nahrazena před více než sto lety kaplí v novogotickém slohu. Děti chodívaly do školy v Kunštátě, ale na začátku 20. století byla v obci postavena nová škola, která byla na konci tohoto století zase zrušena.

Ze kterých vesnic dojíždějí tvoji spolužáci?

Zapamatoval by sis po přečtení kapitoly o sousedních obcích něco o vesnici, kde žije tvůj kamarád a tvoji známí? Které obce leží na sever, jih, západ a východ od města Kunštátu?

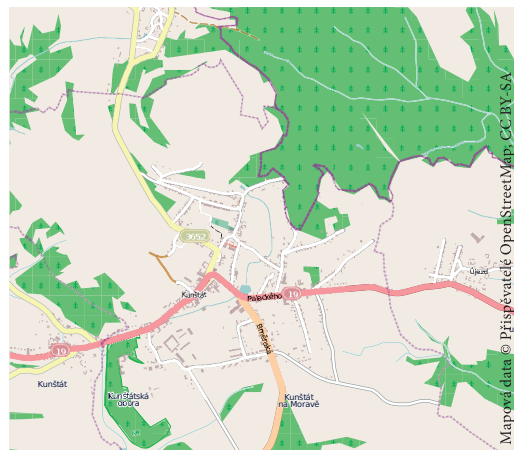
Hlavní části obce

Kunštát patří už od roku 1280 k největším obcím v našem kraji.

Název města pochází z německého Kunstadt, tedy Kunino město. Zakladatelem byl Kuna, syn Herolta z Obřan. Z rodiny pánů z Kunštátu pocházel i český král Jiří z Kunštátu a Poděbrad.

Avšak titulu město se Kunštát dočkal až 1. 7. 1994.

Ke Kunštátu patří i městské části Hluboké, Rudka, Sychotín, Toubor a Újezd, často i několik kilometrů vzdálené, protože dříve bývaly samostatnými vesnicemi.

I samotný Kunštát má své vlastní historické části. Nejdříve se město rozrůstalo v podhradí a v místech dnešního náměstí. Později se stavěly domky v místech, kde se těžila hrnčířská hlína. Dnes se této části říká Hliníky. V době vzniku továrny mezi městem a obcí Zbraslavce začala i výstavba bytových jednotek v jižní části Kunštátu nedaleko zemědělského družstva. Nové rodinné domky se staví směrem k Újezdu a k Podchlumí.

I škola nejdříve stávala jinde než nyní. A to za kostelem u silnice k Rudce. V roce 1905 byla postavena před rybníkem a křižovatkou cest na Boskovice a Lysice.

*Vyjmenuj městské části Kunštátu. Která část města je nejstarší?
Které části města jsou postaveny nedávno? Kde dříve stávala škola?*

Uliční síť

V dávných dobách vedly obcemi pouze ušlapané cesty, které často sloužily i jako stoka.

Také obce spojovaly jen cesty vyježděné povozy. Příkladem mohou být cesty, které dnes nazýváme polními. Ve městech se později náměstí a některé ulice zpevňovaly kameny, kterým se říkávalo kočičí hlavy. Občas toto dláždění můžeme vidět i v uličkách židovské části nejbližšího města Boskovice.

V 19. století a na počátku 20. století byly cesty procházející většími městy a obcemi vydlážděny kamennými kostkami. Nyní se používá k vytváření povrchu silnic živčná směs. Žulovými kostkami nebo ozdobnou dlažbou se dláždí chodníky a náměstí.

Pro lepší orientaci ve větších obcích a městech bylo nutné jednotlivé ulice pojmenovat. Pojmenování ulic v Kunštátě proběhlo v roce 1964 a menší změny byly uskutečněny po roce 1989. Domy jsou očíslovány, nejnižší čísla mají nejstarší domy v obci a nejvyšší čísla mají novostavby.

*Je uliční síť v Kunštátě hustá? Popiš svoji cestu do školy pomocí názvů ulic.
Zjisti se svými spolužáky, kolik aut projede po ulici Brněnské u pekárny za 5 minut.
Znáš číslo vašeho domu? Ve které ulici se nachází?*

Spojení obce se sousedními obcemi

Někteří žáci dojíždějí denně do školy, někteří z rodičů za zaměstnáním. Někdy se vypravíme za svými příbuznými či známými, kteří žijí daleko od nás. Často jim potřebujeme dát nějakou zprávu.

Okolí Kunštátu nemá blízkou železniční zastávku, přestože byla v minulosti plánována, a tak se k nejbližším zastávkám dojíždí do Letovic a Skalice nad Svitavou. Do Skalice k vlakům začaly brzy po první světové válce jezdit první autobusy.

Dnes je situace v mnohém odlišná. Dobré spojení autobusy má Kunštát se všemi okolními obcemi, ale i do okolních měst: Brna, Boskovic, Lysic, Letovic a do Blanska.

V dnešní době většina domácností vlastní osobní automobil.

Pošta v Kunštátě je poštou i pro sousední menší obce (s výjimkou Rozseče a Sebranic, kde mají poštu vlastní). Doručovatelé zde roznášejí poštovní zásilky, vybírají také zde umístěné poštovní schránky.

*Jaký je rozdíl v psaní zpráv a adresách? Umíš hledat v jízdním řádu?
Znáš směrovací číslo pošty, ke které patří tvoje obec?
Znáš telefonní číslo školy? Pokus se je vyhledat v telefonním seznamu.
Víš, kde je telefonní budka, veřejná telefonní stanice, vývěska jízdních řádů?*

Radnice, obecní úřad

Záležitosti obyvatel Kunštátu spravuje městský úřad. U něho je zřízen i úřad stavební. Tyto úřady sídlí na radnici v dolní části náměstí. Budova radnice má věžičku a na tomto místě stojí několik stovek roků. V pozdější době byla ze sousedního hostince upravena zasedací místnost, která byla se starou radnicí propojena.

V této budově najdeme zaměstnance městského úřadu, kteří mají například na starost vedení účtu obce, na matrice vedou evidenci obyvatel, jejich počet, sňatky, narození nových občanů Kunštátu a jeho městských částí a podobně. V čele úřadu stojí starosta, volený zastupiteli.

Kunštát má i jednoho příslušníka městské policie. Jeho povinností je kontrola pořádku, úklidu obce, dodržování nočního klidu, kontrola zaparkovaných vozidel, ale také kontrola obchodů a například i rybářů, zda mají povolení k lovu ryb.

*Kde na Kunštátsku mají městský úřad a stavební úřad? Kde se ve městě nacházejí?
Znáš některého ze zastupitelů své obce? Jaké má zaměstnání?
Jak se jmenuje starosta obce? Co patří k úkolům městského a obecního úřadu?*

Zdraví a bezpečnost občanů

Kunštát je centrem zdravotního obvodu. To znamená, že lékaři v Kunštátě poskytují péči nejen místním občanům, ale i mnoha občanům z okolních obcí. Místem, kde je možno vyhledat lékařskou pomoc je zdravotní středisko a lékárna. Zde jsou ordinace praktických lékařů, dětského, zubního i ženského lékaře. V Kunštátě najdete zdravotní středisko nad kostelem, na náměstí Českého červeného kříže.

Složitější vyšetření a léčbu onemocnění, vyžadujících například operativní zákrok, poskytuje nemocnice v Boskovicích, další speciální vyšetření a zákroky se provádějí i v Blansku, Svitavách a v Brně.

Starost o bezpečnost obyvatel spočívá také ve spolupráci městského úřadu a policie. Také však v tom, že město a obce zajišťují rozmístění dopravních značek a například i osvětlení.

*Byl jsi někdy vážně nemocný? Ležel jsi v nemocnici? Operovali tě?
Kterého lékaře jsi navštívil? Jak je možné předcházet běžným onemocněním?
Je veřejné osvětlení ve vašich obcích v pořádku?
Nakresli místo z vaší obce, které je nebezpečné pro chodce.
Znáš některé postižené děti nebo dospělé? Jak jim můžeš pomoci?*

Kultura a sport v obci

V Kunštátě je pro potřeby kulturního využití všech občanů Kunštátu i okolních obcí kulturní dům s velkým sálem a největším jevištěm na okrese. Najdeme tu také malý sál k oddávání a vítání občánků. Malí i velcí čtenáři mají na náměstí k dispozici pěknou a knihami bohatě vybavenou knihovnu.

V Kunštátě sportují desítky občanů. Víme, kde najdeme fotbalové hřiště, tenisové kurty, ski-areál s lyžařskými vleky, sportovní halu, školní atletický areál a koupaliště.

Žáci školy v Kunštátě patří k výborným sportovcům a dosahují velmi dobrých výsledků při sportovních soutěžích.

*Jaké knihy nejraději čteš? Víš, kde je knihovna? Jsi jejím čtenářem?
Navštívil jsi někdy koncert, divadelní nebo filmové představení?
Víš, která budova patří ke kulturním památkám? Sportuješ rád?
Který sport máš nejraději? Kde je možné na Kunštátsku sportovat?*

Výrobní podniky v obci

Někteří rodiče žáků školy pracují jako živnostníci, státní zaměstnanci na úřadech, ve školství, zdravotnictví a v dalších službách. Nejvíce pracovních míst na Kunštátsku bývalo ve velkých keramických a brusných podnicích. Některé provozy měly dlouholetou výrobní tradici, ale v současné době jich mnoho ukončilo svou činnost. Především se jedná o tradiční velké hrncířské a keramické firmy.

Naštěstí tradice výroby keramiky po rozpadu velkých družstev zůstává zachována alespoň v malých soukromých dílnkách ve většině obcí Kunštátska.

Nové výrobní podniky vznikly mimo území našeho kraje, a proto mnoho občanů v současné době za práci dojíždí do větších měst (Boskovice, Letovice, Blansko, Kuřim, Brno a další).

*V kterých podnicích v obci pracuje nejvíc zaměstnanců?
Které výrobky kunštátských podniků znáš?
Kde pracují tvoji rodiče? Kdo v okruhu tvých známých pracuje mimo Kunštát a kde?*

Zemědělství v obci

Kunštátsko je kraj hornatý, poměrně zalesněný a ne příliš úrodný, přesto od dávných časů se zdejší lidé živili zemědělstvím, které vždy převládalo nad průmyslem.

Vedle obilovin se zde v minulých letech pěstoval len, který se dále zpracovával na plátno. Dnes je len v našem kraji plodinou zapomenutou.

Pole na stráních od Rozseče k Makovu, Petrovu a Sulíkovu až do Rudky, i opačným směrem k Hlubokému, Toubori až ke Zbraslavci, ale také v okolí Kunštátu a směrem k Sebranicím jsou dost kamenitá. Chudá půda je však velmi vhodná pro pěstování brambor. Ty jsou podstatnou plodinou v rostlinné výrobě našeho kraje. Dalšími plodinami jsou obiloviny a na jaře žlutě kvetoucí řepka olejná sloužící i jako jedna z prvních plodin ke snůšce včel. Včelařství je na Kunštátsku hodně rozšířeno a napomáhá opylování rostlin.

Hlavním zdrojem mléka, které potřebuje nedaleká olešnická mlékárna pro další zpracování, jsou krávy ustájené ve velkých kravínech, například v Újezdě u Kunštátu, který se bude stěhovat do Zábludova. V Kunštátě a v dalších obcích jsou stále občané, kteří ještě chovají pro svoji potřebu slepice, králíky, prasata i hovězí dobytek. Výjimečně i koně, a to pro práci v lese, na malých poličkách nebo i jen pro zábavu. Podstatnou část zemědělské práce však dnes vykonávají stroje.

Je Kunštátsko krajem úrodným, nebo chudým? A proč?

Jaké plodiny se pěstují na polích v našem kraji? Co pěstujete na vaší zahrádce?

Máte doma nebo někde v okolí hospodářské zvíře?

Životní prostředí v obci

Krajina na Kunštátsku patří ke krajinám s čistým ovzduším. Nejsou tu totiž velké továrny, které by svým kouřem a zplodinami ovzduší otravovaly. Spalování uhlí a dřeva v domácnostech je nahrazováno vytápěním plynem a elektřinou.

Kunštátský potůček u školy i Petrůvka v Sychotíně byly dlouho znečišťovány odpady z domácností a zemědělských usedlostí. Tuto černou skvrnu na životním prostředí Kunštátska vyřešila po sametové revoluci stavba čistírny odpadních vod pod zámkem.

Desítky skládek domovního odpadu a popela byly zrušeny. Ta největší bývala na Podchlumí v bývalé cihelně. Také v okolních obcích funguje svoz obsahu popelnic na centrální skládku či do spaloven. Tříděný odpad končí v kontejnerech a v novém sběrném dvoru, aby se po zpracování vrátil v nových výrobcích. Proto třídíme odpad i my ve škole, hlavně papír a PET láhve.

V dřívějších dobách byl vztah lidí k životnímu prostředí velmi pěkný, za komunistické vlády doznal velké újmy, ale po sametové revoluci se opět lidé začali o přírodu starat. Nově vysazené stromy vyrostly například ve vytěžené části pískovny u Nýrova, nedaleko Újezda i na dalších místech.

Také vy můžete pomoci vysazováním stromků, udržováním veřejné zeleně, pěstováním květin v oknech a před domy a péčí o čistotu obce.

Jaké je prostředí na Kunštátsku? Je zde dost zeleně?

Je v obci čisto na chodnících a na ulicích? Je tu dost košů na odpady?

Co víme o minulosti obce

O minulosti našeho kraje se dovídáme z dochovaných listin, spisů a kronik. O většině dnešních obcí máme zmínky ze začátku 13. století. To znamená, že jsou všechny obce staré přibližně 700 let. I když nemáme žádný písemný důkaz, můžeme říci, že naši předkové zakládali obce na Kunštátsku již před tisíci lety.

Městečko založil Kuna a dříve se Kunštát jmenoval Kunino Město. Ze starého kunštátského rodu také pocházel slavný český král Jiří, kterému nějaký čas kunštátský hrad patřil. V té době se také používal poněmčený název Kunštátu (Kunstatt nebo Kunstadt), a to až do roku 1872. Obyvatelé Kunštátu a okolních obcí se na začátku 19. století zapojili jako vojáci Rakouska-Uherska na bojištích první světové války. Veřejný život na Kunštátsku utichl. V této válce padlo 27 vojáků z Kunštátu. Pomníky s jejich jmény najdeme v mnoha obcích na čestných místech. Někteří vojáci vstoupili i do Československých legií, aby pomohli vytvořit samostatné Československo.

Po I. světové válce se Rakousko-Uhersko rozpadlo a 28. října 1918 vznikl samostatný československý stát.

V prvních místních volbách byl zvolen starostou František Burian. Ten také nechal o deset roků později vytesat u Rudky sochu prezidenta Masaryka a o něco později další sochy v uměle vyhloubené jeskyni.

V roce 1939 začala 2. světová válka. Do Kunštátu se dostalo německé vojsko v dubnu 1939. Od té chvíle se začalo po silnicích jezdit vpravo (dříve se jezdilo po levé straně). Během války byla zničena socha T.G. Masaryka u Rudky. V okolních lesích začaly působit partyzánské skupiny. Při přestřelce u zemljanky u Nýrova padli čtyři sovětské partyzáni. Za pomoc partyzánům byly zatčeny rodiny Bednářova z Újezda a Škrabalova z Tasovic. Patnáctiletý školák Jan Bednář zemřel v koncentračním táboře Dachau v Německu. Kunštátská školačka Marta Škrabalová zahynula v koncentračním táboře Mauthausen v Rakousku. Byli popraveni i manželé Porčovi ze mlýna u Zbraslavce za pomoc partyzánům.

Již v červnu 1945 byla založena v Kunštátě místní organizace komunistů. V Praze umírá na podzim roku 1949 čestný občan Kunštátu básník František Halas. Pohřeb měl na kunštátském náměstí a pochován je pod velkým smrkem na hřbitově v Kunštátu. Na zámku ze záhadných okolností byl zavražděn malý chlapec Olda Hudec a jeho matka ležela mrtvá na nádvoří.

Lidem byla brána půda, dobytek i majetek. Mnoho kunštátských občanů, kteří nebyli komunisty, bylo zavíráno do vězení, i na deset a více let. Někteří z nich byli možná vašimi dědečky nebo pradědečky. Naši občané nemohli cestovat, kam chtěli, na hranici kolem naší republiky byly ostnaté dráty s elektrickým proudem. Později zavírání našich občanů přestalo, ale majetek, který jim byl zabrán, již zpět nedostali – této době se říkalo totalita. Celé Kunštátsko patřilo až do roku 1960 k okresu Boskovice, pak k okresu Blansko.

17. listopad 1989 se zapsal do historie naší země jako sametová revoluce. Od té doby žijeme v demokratickém státě – na Kunštátsku se toho hodně změnilo k lepšímu.

Víš, co je ve znaku Kunštátu?

Znáš jména některých majitelů panství, ke kterým patřil Kunštát, Sulíkov, Nýrov, Sebranice, Rozseč a další okolní obce? Navštívil jsi už kunštátský zámek?

Navštívil jsi i zámky v Lysicích, Boskovicích, Rájci a hrady Pernštejn, Svojanov a Boskovice?

Znáš jména žáků kunštátské školy, kteří zahynuli v koncentračních táborech?

Zeptej se rodičů nebo prarodičů, jestli znají někoho z okolí, kdo byl neprávem během komunistického režimu zavřený ve vězení.

Pověsti o obci a okolní krajině

V každé obci existuje mnoho pověstí a Kunštát není výjimkou. V následující kapitole si můžeme říci, jak podle starých pověstí vznikly některé místní názvy.

Název „Vlčí zmla“ vznikl z pověsti, že v těch místech v lese mezi Sychotínem a Kunštátem měli v pradávnu svá doupat vlci. Jednou za zimní noci šel hospodář Talacko s basou na zádech ze Sychotína domů. Byl vlkem pronásledován až na rynek. Tam se hospodář vzmužil, strhl basu ze zad a začal na ni hrát. To vlk nečekal, polekal se a utekl do Vlčí zmly.

Kopec Lipka má prý název po lipovém háji, který tam kdysi rostl. Vinný vrch se jmenuje zase od toho, že se na svahu k Sychotína pěstovala vinná réva.

Nedaleko rybníka je malá ulička, která se jmenuje Vejpustek. Název pochází ještě z dob, kdy se tudy vypouštěl dobytek na pastvu.

A proč se jmenuje kopec nad Kunštátem Milenka?

Za dávných a dávných let, kdy naši předkové byli ještě pohané, tedy daleko před rokem 1280, kdy vznikl Kunštát, kdy zdejší obyvatelé nepohřbívali své mrtvé na hřbitovech, se dnešní kopec nad městem nejmenoval Milenka, snad ho jmenovali pouze prostě vrch nebo kopec.

Někde na něm si vystavěl tehdejší obyvatel srub. Přebýval v něm s manželkou a překrásnou dcerou jménem Milena. Otec ji chtěl provdat za vznešeného Němce, který pobýval daleko za hlubokými lesy. Ale dívka milovala českého chlapce. Otec byl však neoblomný a trval na svém. Milenka plakala kudy chodila a viditelně chřadla. Se svým milým ho-

chem se mohli jen zřídka sejít pod lipou, kde podle pověsti oba hořce vzdychali, věrnost si přísahali a těšili se, že otec snad přece úmysl svůj neprovede. Ale on neustoupil a brzy vypravil se na dlouho cestu pro německého ženicha. Milenka znala krutost svého otce a z obavy ne tak o život svůj, jako o život svého milého hochy, ke sňatku s Němcem svolila a hořce plačíc odešla do své komůrky.

Přešla noc. Ráno Milenku marně dlouho hledali, až ji konečně našli mrtvou pod lipou.

Lid nezapomněl na přenešťastnou Milenku a kopec, na kterém ve srubu žila, trpěla a byla pohřbena, na její památku pojmenoval Milenka.

*Byl jsi na kopci Milenka? Víš, co je tam zajímavého?
Znáš nějakou jinou pověst z okolí? Zkus ji vyprávět.*

Poznávání okolní krajiny

Naše vlast je krásná. Střídají se tu roviny v blízkosti řek s kopcovitou krajinou i s horami.

Krajina domova žáků školy v Kunštátě, Rozseči, Sulíkově a Nýrově leží v oblasti, které se říká Českomoravská vysočina. Její část v našem kraji se jmenuje Hornosvratecká vrchovina a ta se snižuje k Sebranicím do rovinatějšího kraje Boskovické brázdy. Celá oblast Kunštátska leží mezi dvěma řekami – Svatavou a Svitavou.

V našem kraji se také nacházejí historické stavby. Zámky jsou v Kunštátě, Lysicích, Boskovicích a v Rájci. Krásný velký hrad Pernštejn je od Kunštátu vzdálený přes 20 kilometrů. O něco blíže je hrad Svojanov. Hrad, který je již zčásti rozbořený, se nazývá zřícenina hradu. Takovou můžete navštívit v Boskovicích.

Nedaleko Olešnice stojí za to navštívit malou zříceninu hradu Louka.

Při dalším poznávání krajiny můžeme využít panoramaticko-turistické mapy a dobře značených turistických stezek. Tak nejlépe poznáme svoji rodnou krajinu, která je od roku 1980 přírodním parkem Halasovo Kunštátsko. Okolí našeho domova je velmi krásné a na svých vycházkách to budeme poznávat.

Krajinu našeho domova musíme však také chránit a nesmíme připustit, aby ji někdo poškozoval.

*Jaká evropská zvláštnost se nachází u kunštátského zámku?
Na kterých zámcích a hradech v našem kraji jsi byl?*

Voda v krajině

Voda je nositelem života. Při jejím nedostatku v přírodě rostliny i živočichové hynou. V našem kraji je poměrně dost srážek, protože zde často prší. Nejlepší zásobárnou vody je les, který vodu zadržuje. Plocha lesů však není tak velká. Z tohoto důvodu je nutné, aby vytěžené dřevo v lesích bylo nahrazeno mladým lesem.

Část potoků na Kunštátsku, mezi nimi i Sebránek, Petrůvka a Úmoří, tvoří přítoky řeky Svitavy. Nedaleko Rozseče pramení potok Hodonínka. Ten je přítokem řeky Svatavy. Vody těchto řek se dále po proudu u největšího moravského města Brna setkávají, vlévají se do řeky Dyje, ta do řeky Moravy, potom do Dunaje, aby svoji cestu zakončila až v dalekých jižních zemích, kde se vlévá do Černého moře.

Popiš podle článku cestu kapky vody z potoků na Kunštátsku. Do kterého moře se tato kapka dostane?

Co dokáže déšť

Jak jsme si již řekli, déšť dává krajině vláhu, doplňuje zásobu podzemní vody. Je-li však liják prudký, nestačí půda vláhu přijmout, začínají se v ní tvořit stružky a voda odplavuje písek, kamínky a půdu. Strhává i větší kamínky, a to vše odnáší rozvodněnými koryty potoků. Nestačí-li koryta potoků vodu přijmout, voda se rozlévá do okolí a vznikají záplavy.

Ty jsou častější u větších vodních toků, ale nebyla jich v minulosti ušetřena ani oblast Kunštátska. Například potok Petrůvka mezi Sychotínem a Petrovem před více než 200 lety protřhl hráz rybníka a zaplavil část Sychotína a po proudu říčky i Zbraslavce.

Úkol: zeptej se svých rodičů na jejich zkušenosti s tím, co dokáže déšť.

Čistota pramenů a zdrojů pitné vody

Teprve s cenou odebírané vody z kohoutků vyjádřenou v penězích si uvědomíme, že voda má nějakou cenu. Teprve tehdy, když za ni hodně zaplatíme, začínáme vodou šetřit.

Čistá voda však nikdy nebyla samozřejmost a její zavedení až ke kohoutku v bytě už vůbec ne. Mnozí z prarodičů si jistě vzpomenou na studny s pumpou na dvorcích a na mnoha místech po obci, kam nebyl vodovod zaveden. I mnozí z vašich rodičů v Kunštátě si jistě vzpomenou, jak chodili s konvičkou pro vodu ke kašně u Čermákových, když náhodou voda z kohoutku netekla. Situace se časem postupně zlepšila, avšak vodovod a vodojem byly dokončeny teprve nedávno. Zdroje pitné vody pro Kunštát jsou tři. První je u Zbraslavce, druhý v Hliníkách a třetí v Sychotíně směrem k Makovu.

Nejčistší voda vhodná pro kojence je v Touboři a Zbraslavci.

Odkud lidé dříve brali pitnou vodu? Jaké jsou nyní zdroje pitné vody na Kunštátsku?

Rekreační oblasti v obci a okolí

Malebnost krajiny a čistý vzduch kolem města Kunštátu a obcí Rozseč, Sulíkov, Nýrov a Sebranice, kde navštěvujete svoje školy, ale také v okolí ostatních obcí na Kunštátsku, je důvodem velkého zájmu obyvatel z velkých měst o rekreaci v našem kraji.

Velkou část domů, především v okolních menších obcích, vlastní občané z Brna a jiných průmyslových míst. Jedná se především o starší domky, které mnohdy zachovaly svůj původní vzhled právě díky péči těchto chalupářů. V krajině jsou vystavěny i rekreační chaty.

Znáš ve svém okolí dům nebo chatu, která slouží k rekreačním účelům?

Kde je možné se v okolí vykoupat?

Kde je možné se věnovat zimním sportům?

Která zařízení umožňují návštěvníkům stravování a ubytování?

Ve kterých zařízeních můžete v Kunštátě sportovat? Jak trávíte svůj volný čas?

Historické památky v krajině

V obci a v okolí není mnoho budov, které by připomínaly život našich předků. Z větší části byly domy dřevěné, a ani ty kamenné neodolaly ohni, případně nové zástavbě.

Již před staletími byla na místě kunštátského zámku stavba, která byla nedávno odhalena pod omítkou dnešního zámku. Tím se nepřímě posouvá založení Kunštátu už před rok 1250. Dnešní zámek i s nedalekou střelnicí jsou historickými památkami. Stejně tak i předzámčí, park a psí hřbitov. Nejstarší budovy na náměstí jsou kostel sv. Stanislava, fara a její sousední dům.

Další památkou je socha krále Jiřího z Kunštátu a Poděbrad, na hřbitově kostel sv. Ducha, hrob básníka Františka Halase a Ludvíka Kundery.

V Rozseči je historickou památkou zvonice z 18. století, k níž byla přistavěna nová kaplička.

Sebranice, jakožto jedna z nejstarších obcí na Kunštátsku, mají pět historických památek: kostel Nanebevzetí Panny Marie, nedaleko pak farní budovu, barokní sochu sv. Jana Nepomuckého z blanenské umělecké litiny a na hřbitově kapli, jako součást jednotného areálu s kostelem a ohradní zdí a branou. Na návsi stojí za povšimnutí selské stavení, které je dokladem lidového stavitelství našeho kraje.

Dominantou Sulíkova je farní kostel sv. Máří Magdaleny. Jádrem této stavby

pochází ze 13. století. V Sychotíně byla na konci 20. století zbourána poslední hrnčírna. Pokud bychom chtěli nahlédnout do dílny a pecí, které používali naši předkové, museli bychom si zajet nedaleko Sulíkova do Vranové k Pivoňkům. Tady uvidíme staré formy na bábovky, beránky, zajíčky, rybky i vánočky. Uvidíte i nohami poháněný hrnčířský kruh.

V nedaleké Olešnici se zachovalo staré umělecké řemeslo – výroba modrotisku, děděná po staletí v rodě Danzingerů.

*Navštívil jsi některé z uvedených historických budov?
Seznámil ses se starým způsobem barvení plátna – modrotiskem?
Víš, kde všude bývaly hrnčírny? Víš, kde stávaly původní školy?*

Jak se obec a okolí mění

V průběhu čtení kapitol této učebnice jsme se několikrát dozvídali o změnách, které ovlivnily vzhled krajiny a život v obcích na Kunštátsku.

V okolních menších obcích výrazně poklesl počet obyvatel. V samotném Kunštátu a Sebranicích tento pokles není tak výrazný.

Hodně lidí odešlo po válce do pohraničí. Další, převážně mladí lidé, hledají uplatnění ve větších městech. V Kunštátě starosta s městským zastupitelstvem dělají vše pro to, aby se do Kunštátu naopak mladí lidé znovu stěhovali.

Život dnešních obyvatel Kunštátska se v mnohém liší od života jejich předků.

Mnoho se toho změnilo a stále se mění. Mnoho se o změnách dozvíte z vyprávění babiček a dědečků, hodně vyčtete v kronikách.

Je na občanech obcí, na lidech, které si zvolí do svého čela, jak bude vypadat život na Kunštátsku v dalších letech.

Jednou budete, už jako dospělí, řídit život ve vašich obcích a měnit ho a svoje obce podle vašich představ.

*Co bys chtěl ve svém okolí změnit již dnes?
Znáš jménem starostu nebo některé představitele své obce?*

Úkol: popros své rodiče a prarodiče, aby ti vyprávěli o změnách, které pamatují.

Obsah

Obecná část

1. Orientace v místní krajině

Domov a svět.....	1
Okolí školy.....	2
Okolí domova.....	2
Polední stín.....	3
Světové strany	3
Na vyhlídce.....	4

2. Domov, obec

Poloha obce v krajině.....	5
Dopravní značky, dopravní kázeň.....	6
Spojení obce se sousedními obcemi.....	6
Dopravní nehoda.....	7
Radnice, obecní úřad	8
Služby v obci.....	8
Zdraví a bezpečnost občanů.....	9
Kultura a sport v obci	9
Zemědělství v obci	10
Výrobní podniky v obci	11
Životní prostředí v obci.....	11
Co víme o minulosti obce.....	12
Pověsti o obci a okolní krajině	12

3. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	13
Voda v krajině	14
Co dokáže déšť.....	15
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	15
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	15
Historické památky v krajině	16
Jak se obec a okolí mění	16

Město Kunštát

4. Orientace v místní krajině

Domov a svět.....	17
Okolí školy.....	17
Okolí domova.....	18
Na vyhlídce.....	18

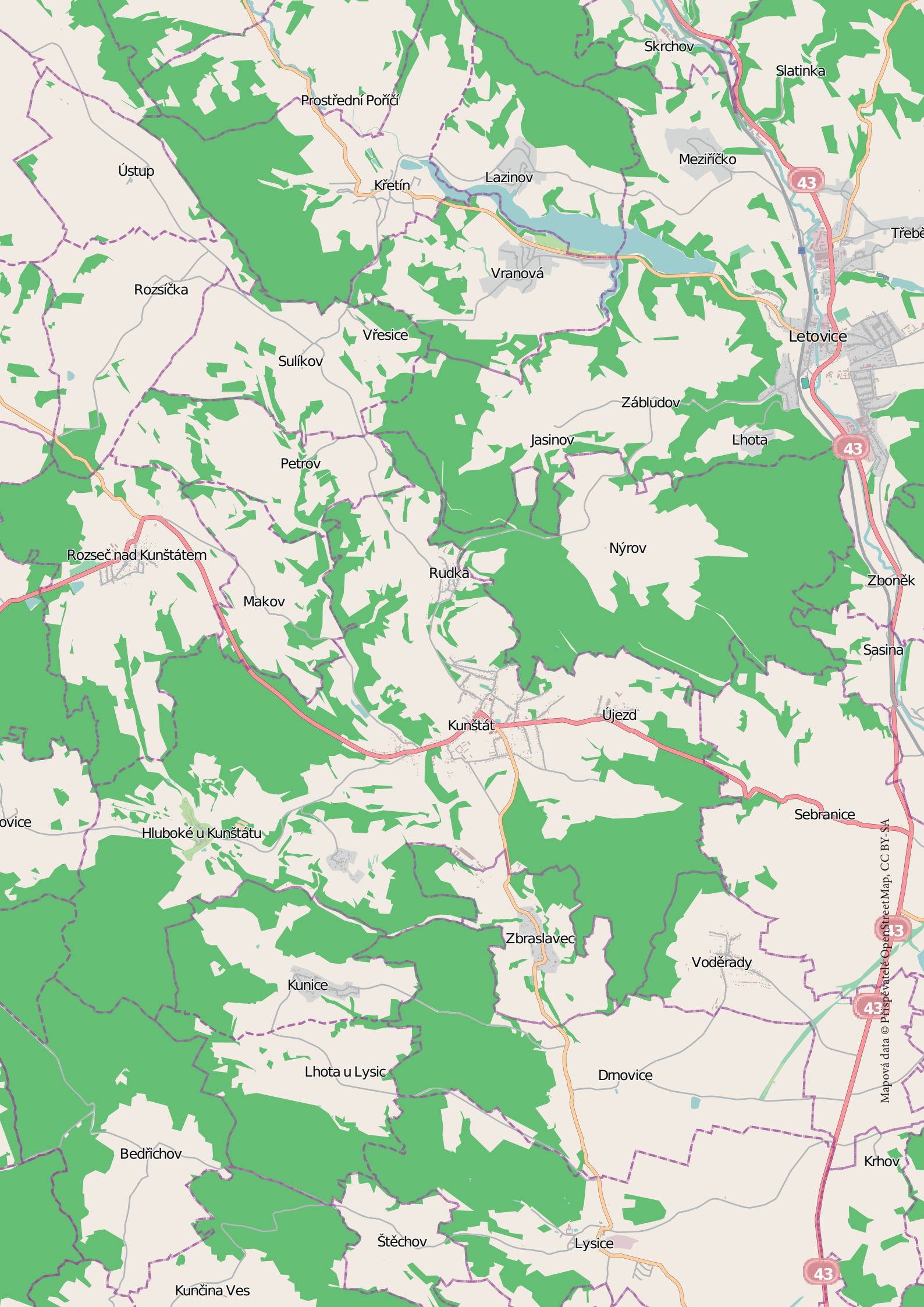
5. Domov, obec

Poloha obce v krajině	19
Sousední obce	19
Hlavní části obce	21
Uliční síť.....	21
Spojení obce se sousedními obcemi.....	22
Radnice, obecní úřad	22
Zdraví a bezpečnost občanů.....	23
Kultura a sport v obci	23
Výrobní podniky v obci	24
Zemědělství v obci	24
Životní prostředí v obci.....	25
Co víme o minulosti obce.....	25
Pověsti o obci a okolní krajině	27

6. Krajina mého domova

Poznávání okolní krajiny	28
Voda v krajině	29
Co dokáže déšť.....	29
Čistota pramenů a zdrojů pitné vody.....	29
Rekreační oblasti v obci a okolí.....	30
Historické památky v krajině	30
Jak se obec a okolí mění	31

Skrchov

Slatinka

Prostřední Poříčí

Ústup

Křetín

Lazinov

Meziříčko

43

Vranová

Rozsíčka

Vřesice

Letovice

Sulíkov

Zábludov

Jasinov

Lhota

43

Petrov

Nýrov

Rozseč nad Kunštátem

Rudka

Zboněk

Makov

Sasina

Kunštát

Újezd

Sebranice

ovice

Hluboké u Kunštátu

43

Zbraslavce

Voděradý

43

Kunice

Lhota u Lysic

Dmovice

Bedřichov

Krhov

Štěchov

Lysice

43

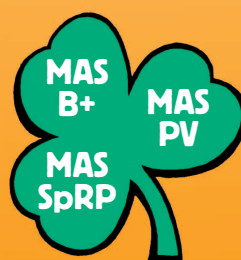
Kunčina Ves

Mapová data © Prispěvatelé OpenStreetMap, CC BY-SA

V rámci projektu byly vytvořeny tyto čítanky prvouky:

Součástí projektu je i Čítanka vlastivědy Boskovicka, Čítanka vlastivědy Poličska, pexeso a kvarteto.

PROJEKT

Venkov – můj domov aneb „Viš, kde žiješ?“

JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ

Z EVROPSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO FONDU PRO ROZVOJ VENKOVA

v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce

Programu rozvoje venkova ČR

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.